

TA'LIM JARAYONIDA ICHKI MOTIVATSIYANI RAG'BATLANTIRISH UCHUN PEDAGOGIK MULOQOTNI TASHKIL ETISH

Rustamova Zulfizar Yo'ldosh qizi
Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu tezisda ta'lim jarayonida o'quvchilarning ichki motivatsiyasini rag'batlantirishda pedagogik muloqotning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Ichki motivatsiyaning psixologik-pedagogik mohiyati tahlil qilinib, uni rivojlantirishda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samarali, dialogik va shaxsga yo'naltirilgan muloqotning ta'siri asoslab berilgan. Tadqiqotda pedagogik muloqotni tashkil etishning asosiy tamoyillari, usullari hamda o'quvchilarda mustaqil fikrlash, o'qishga bo'lgan qiziqish va ijobiy munosabatni shakllantirishdagi imkoniyatlari ilmiy jihatdan yoritilgan. Tezis materiallari ta'lim jarayonida ichki motivatsiyani oshirishga qaratilgan pedagogik faoliyatni takomillashtirishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: ichki motivatsiya, pedagogik muloqot, ta'lim jarayoni, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, o'quvchi faolligi, dialogik muloqot, rag'batlantirish, pedagogik hamkorlik, psixologik muhit

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning ustuvorligi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan ichki ehtiyojlarini shakllantirishni taqozo etadi. Ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan o'quvchining o'qishga bo'lgan motivatsiyasiga, xususan, ichki motivatsiyaning rivojlanganlik darajasiga bog'liq. Ichki motivatsiya – bu shaxsning tashqi rag'bat yoki majburlovlarisiz, bilim olish jarayonining o'zidan qoniqish hosil qilgan holda o'rganishga intilishi bilan tavsiflanadi. Mazkur jarayonda pedagogik muloqot muhim psixologik-pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Pedagogik muloqot o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro axborot almashinuvi, hamkorlik va emotsional ta'sirni o'z ichiga olgan murakkab jarayondir. Ushbu muloqotning samarali tashkil etilishi o'quvchilarda mustaqil fikrlash, o'z-o'zini baholash, o'rganishga qiziqish va ichki motivatsiyaning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Ichki motivatsiya tushunchasining psixologik-pedagogik mohiyati

Psixologiyada motivatsiya shaxs faoliyatining ichki harakatlantiruvchi kuchi sifatida talqin etiladi. A. Maslou, D. MakKlelland, R. Dessi va E. Rayan kabi olimlar o'z tadqiqotlarida ichki motivatsiyani shaxsning o'zini namoyon etish, kompetentlik va avtonomiyaga bo'lgan ehtiyojlari bilan bog'laydilar. Dessi va Rayan tomonidan ishlab chiqilgan o'z-o'zini belgilash nazariyasiga ko'ra, ichki motivatsiya shaxsning faoliyatni qiziqish, o'z-o'zini rivojlantirish va shaxsiy ahamiyat asosida amalga oshirishidir.

Pedagogik nuqtayi nazardan ichki motivatsiya o'quvchining bilim olish jarayoniga ongli, ijobiy va barqaror munosabatini ifodalaydi. Bunday motivatsiya mavjud bo'lgan ta'lim jarayonida o'quvchi tashqi baho yoki jazodan ko'ra, bilimning mazmuni va natijasiga ko'proq e'tibor qaratadi.

Pedagogik muloqotning ta’lim jarayonidagi o’rni

Pedagogik muloqot – bu o’qituvchi va o’quvchi o’rtasidagi maqsadga yo’naltirilgan, ijtimoiy-psixologik o’zaro ta’sir jarayonidir. V.A. Kan-Kalik pedagogik muloqotni ta’lim jarayonining asosiy komponentlaridan biri sifatida baholab, uning o’quvchilar shaxsini shakllantirishdagi rolini alohida ta’kidlaydi. Uning fikricha, ijobiy pedagogik muloqot o’quvchilarda o’ziga ishonch, faollik va mustaqillikni rivojlantiradi.

Pedagogik muloqotning demokratik, hamkorlikka asoslangan shakllari o’quvchilarning ichki motivatsiyasini kuchaytiradi. Aksincha, avtoritar, buyruqbozlikka asoslangan muloqot o’quvchilarda tashqi motivatsiyaning ustun bo’lishiga, o’rganishga nisbatan befarqlik va qo’rquvning shakllanishiga olib keladi.

Ichki motivatsiyani rag’batlantirishda pedagogik muloqotni tashkil etish yo’llari

Ichki motivatsiyani rivojlantirish uchun pedagogik muloqot quyidagi tamoyillar asosida tashkil etilishi lozim:

1. Shaxsga yo’naltirilgan yondashuv – har bir o’quvchining individual qiziqishlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini inobatga olish.
2. Psixologik xavfsizlik muhitini yaratish – o’quvchining xato qilishdan qo’rqmasdan fikr bildirga olishi.
3. Dialogik muloqot – o’qituvchi va o’quvchi o’rtasida teng huquqli, ochiq va faol muloqotni yo’lga qo’yish.
4. Rag’batlantiruvchi baholash – o’quvchining sa’y-harakatini e’tirof etish, konstruktiv fikr-mulohazalar berish.

Shuningdek, muammoli savollar, loyiha ishlari, bahs-munozaralar va refleksiv suhbatlar orqali pedagogik muloqotni faollashtirish ichki motivatsiyaning mustahkamlanishiga xizmat qiladi. O’qituvchining samimiy munosabati, qo’llab-quvvatlovchi nutqi va ijobiy emotsional fon yaratishi o’quvchining o’ziga bo’lgan ishonchini oshiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ta’lim jarayonida ichki motivatsiyani rag’batlantirish pedagogik muloqotning mazmuni, shakli va usullariga bevosita bog’liqdir. Ijobiy, dialogik va shaxsga yo’naltirilgan pedagogik muloqot o’quvchilarning bilim olishga bo’lgan ichki ehtiyojlarini kuchaytiradi, ularning faolligi va mustaqilligini rivojlantiradi. Shu bois, zamonaviy pedagog o’z kasbiy faoliyatida muloqot madaniyatini takomillashtirishi, psixologik yondashuvlardan samarali foydalanishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Maslou A. Motivatsiya i lichnost. — M.: Piter, 2019.
2. Deci E.L., Ryan R.M. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. — New York: Plenum Press, 2000.
3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. — М.: Политиздат, 1977.
4. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. — М.: Просвещение, 1987.
5. Elov, Z. (2023). ЎСМИР ШАХСИДА ДЕЛИКВЕНТ АХЛОҚ–ДЕВИАНТ ХУЛҚАТВОРНИНГ ШАКЛИ СИФАТИДА. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 40(40).
6. Elov, Z. (2023). ДЕВИАНТ ХУЛҚ–АТВОРЛИ ЎСМИРЛАР МУАММОСИНИНГ ИЛМИЙ АСОСЛАРИ ҲАҚИДА ПСИХОЛОГИК ЁНДАШУВЛАР ВА ТАҲЛИЛЛАР. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 40(40).
7. Elov, Z. (2023). ДЕВИАНТ ХУЛҚ–АТВОРЛИ ЎСМИРЛАР ТОМОНИДАН СОДИР ЭТИЛАЁТГАН НОҚОНУНИЙ ХАТТИ-ҲАРАКАТЛАРНИНГ ПСИХОЛОГИК САБАБЛАРИ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 40(40).
8. Elov, Z. (2023). PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF DETERMINING AND CORRELATING MOTIVATION FOR SUICIDAL TENDENCIES IN ADOLESCENTS WITH DEVIANT BEHAVIOR. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 40(40).
9. Elov, Z. (2023). O'Z JONIGA QASD QILISH DEVIANT XULQ-ATVORLI O'SMIRLARDA PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 40(40).
10. Elov, Z. (2023). ДЕВИАНТ ХУЛҚ–АТВОРЛИ ЎСМИРЛАРДА СУИЦИДАЛ АХЛОҚ ПСИХОЛОГИЯСИ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 40(40).
11. Elov, Z. (2023). СОЦИАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА САМОУБИЙСТВА У ПОДРОСТКОВ С ДЕВИАНТНЫМ ПОВЕДЕНИЕМ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 40(40).
12. Elov, Z. (2023). О ‘SMIRLIK DAVRI INQOROZLARINING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK SABABLARI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 35(35).